

Sintaksinės alternacijos: derivacinės ir nederivacinės interpretacijos

Kristina Lenartaitė
Salos 2009

Objektas

Purškšti / krauti tipo alternacijos (Spray / load alternation):

- (1)
  - a. *Mama purškė vandenį ant kopūstų.*
  - b. *Mama (api-)purškė kopūstus vandeniu.*

- (2)
  - a. *Jack sprayed paint on the wall.*
  - b. *Jack sprayed the wall with paint.*

Objektas

- (3) a. *Vaikas (ap-, už-)tepa sviestą / sviesto ant duonos.*
b. *Vaikas (ap-, už-)tepa duoną sviestu.*

- (4) a. *He smeared butter on the toast.*
b. *He smeared the toast with butter.*

Objektas

Datyvinės alternacijos (*dative shift*):

- (5) a. *Bill sold a car to Tom.*
b. *Bill sold Tom a car.*

Problema

Kodėl su kai kuriais veiksmožodžiais galimos alternuojančios konstrukcijos?

Kaip atsiranda alternuojančios konstrukcijos, t. y. kokie procesai lemia jų atsiradimą?

Koks alternuojančių konstrukcijų santykis?

Derivacinės ir nederivacinės interpretacijos

„Leksinių taisyklių“ modeliai:

Rappaport, M., Levin, B. 1988: What to do with theta-roles. In Wilkins, Wendy (ed.), *Syntax and Semantics 21: Thematic Relations*. New York: Academic Press, 7–36.

Levin, B., Rappaport Hovav, M. 2005: *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pinker, S. 1989: *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge, MA: MIT Press.

Derivacinės ir nederivacinės interpretacijos

Konstruktinis požiūris:

Goldberg, A., E. 1995: *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Goldberg, A., E. 2006: *Constructions at work: The nature of generalization in language*. United Kingdom: Oxford University Press.

Derivacinės ir nederivacinės interpretacijos

Leksinis konstrukcinis modelis:

Iwata, S. 2005: Locative alternations and two levels of verb meaning. *Cognitive Linguistics* 16-2.

Iwata, S. 2008: *Locative Alternation: A Lexical-Constructional Approach*. John Benjamins Publishing Company.

„Leksinių taisyklių“ modeliai

- (6)
  - a. *They loaded boxes onto the truck.*
  - b. *They loaded the truck with boxes.*

„Leksinių taisyklių“ modeliai

- (7) a. Load: [x cause [y to come to be at z] /
LOAD]
- b. Load: [[x cause [z to come to be in state]]]
BY MEANS OF [x cause [y to come to be at z]
/ LOAD]

„Leksinių taisyklių“ modeliai

B. Levin ir M. Rappaport modelio trūkumai:

vienakryptė derivacija (*with* variantas iš *into* varianto);

„papildymo priemone / būdu“ (BY MEANS OF) analizės būdas nepritaikomas kitiems, panašiems į lokatyvines, alternacijų atvejams;

„Leksinių taisyklių“ modeliai

S. Pinkerio modelis:

lokatyvinių alternacijų atveju derivacija galima abiem kryptim: ir iš lokatyvinio varianto į *with* variantą, ir iš *with* varianto į lokatyvinį (tai „inversinės subordinacijos“ atvejis);

„Leksinių taisyklių“ modeliai

- (8)
- a. *John packed books into the box.*
  - b. *John packed the box with the books.*
  - c. *John packed the books.*
  - d. *John packed the box.*

„Leksinių taisyklių“ modeliai

derivacijos kryptis, atrodo, yra sąlygojama alternuojančių konstrukcijų leksinių-semantinių reprezentacijų žymimų įvykių išsidėstymo laiko ar priešastingumo atžvilgiu kvazi pirmumo;

Konstruktinis modelis

A. E. Goldberg „Konstrukcijų gramatikoje“ ir kitose konstrukcinių modelių atmainose konstrukcijos didžia dalimi lemia reikšmės skirtumus. Veiksmažodis tik integruojamas į konstrukciją, bet jos nedeterminuoja.

Konstrukcijos egzistuoja nepriklausomai nuo veiksmažodžių, turi savo reikšmę ir specifikuoja sintaksinę struktūrą.

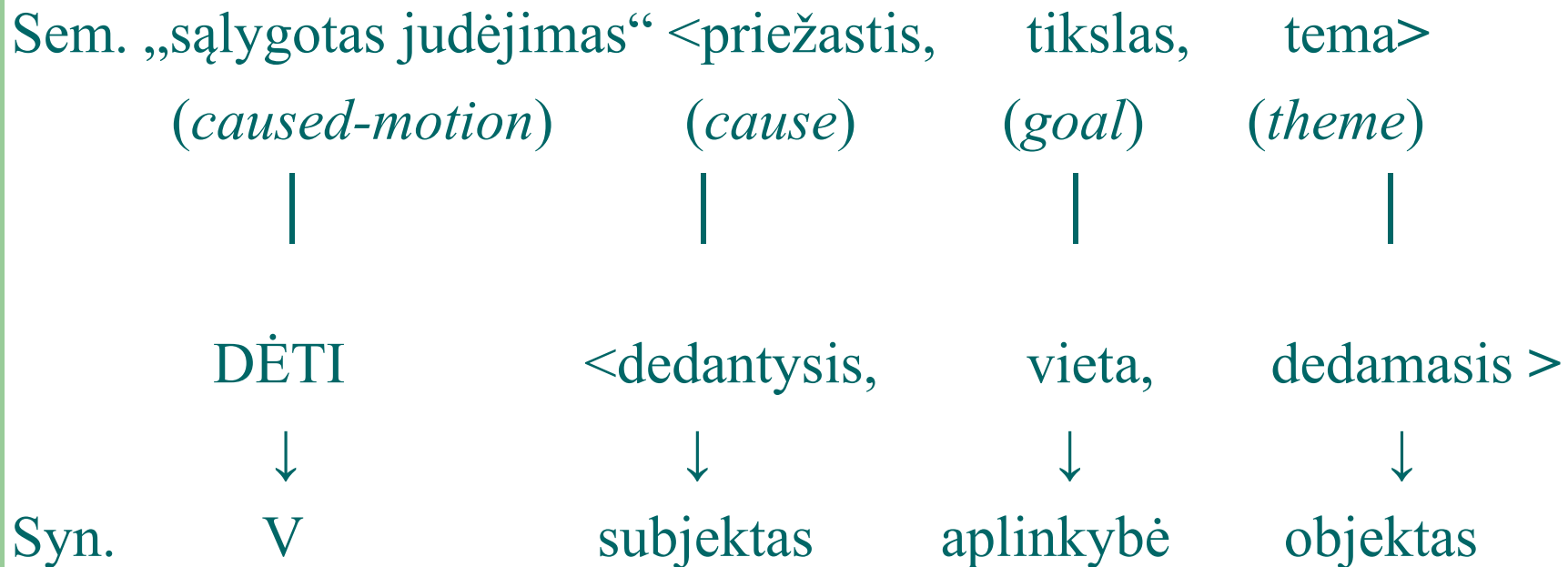
Konstruktinis modelis

veikiau rinktinasi A generuoti tiesiogiai, nei išvesti iš C, jei egzistuoja modelis B, turįs tokias pat (*target*) sintaksines savybes kaip A, bet akivaizdžiai nesąs išvestas iš C;

veikiau vengtina vesti A iš C, jei egzistuoja modelis B, turįs tokias pat tokias pat sintaksines savybes kaip C, bet nesąs inputu (*input*), iš kurio gali būti išvestas A;

Konstruktinis modelis

Konstruktinis modelis

Semantinio koherentiškumo dėsnis (*The Semantic Coherence principle*): tik semantiškai suderinami vaidmenys gali būti suliejami.

Atitikimo dėsnis (*The Correspondence Principle*): kiekvienas dalyvio vaidmuo, kuris yra leksiškai profiliuojamas ir išreikštas, turi būti suliejamas su konstrukcijos profiliuojamais argumentų vaidmenimis. Jei veiksmažodis turi tris dalyvių vaidmenis, tada vienas iš jų gali būti suliejamas su konstrukcijos neprofiliuojamu argumentų vaidmeniu.

Konstruktivis modelis

- (9) a. *Pat loaded the hay onto the wagon.*
b. *Pat loaded the wagon with the hay.*
- (10) a. *Pat shoveled the hay into the wagon.*
b. **Pat shoveled the wagon with the hay.*

Konstruktivinis modelis

Spray / load alternacijose *into* variantas yra apibendrintos sąlygoto judėjimo (*caused-motion*) konstrukcijos vienas iš atvejų, o *with* variantas – apibendrintos kauzatyvinės + *with* konstrukcijos vienas iš atvejų.

Konstruktinis modelis

trūkumai:

dažnai nėra paparasta nustatyti, kurie dalyvių vaidmenys yra leksiškai profiliuojamus;

atitikimo dėsnio veikimo trūkumai;

Konstruktivinis modelis

- (11) a. *Sam loaded the truck.*
b. ??*Sam loaded the hay.*

load < **loader, container, [loaded-theme]**>

Leksinis konstrukcinis modelis

S. Iwata skiria du veiksmažodžio reikšmių lygmenis:

L-reikšmė – leksinė prado lygmens reikšmė (*Lexical Head level Meaning*);

P-reikšmė – frazės lygmens reikšmė (*Phrase Level Meaning*).

Leksinis konstrukcinis modelis

- (12) a. *Mama purškė vandenį ant kopūstų.*
b. *Mama (api-)purškė kopūstus vandeniui.*

L-reikšmė: 'purkšti vandenį ant kopūstų +purkšti kopūstus vandeniui'

P-reikšmė₁: 'purkšti vandenį ant kopūstų'

P-reikšmė₂: 'purkšti kopūstus vandeniui'

Leksinis konstrukcinis modelis

trūkumai:

problemiška šį modelį taikyti tokiems atvejams, kur vienoje konstrukcijų veiksmožodis yra morfologiškai sudėtingas:

- (13) a. *Die Vandalen **spritzen** Farbe auf das Auto.*
b. *Die Vandalen **bespritzen** das Auto mit Farbe.*

Baigiamosios pastabos

Nederivaciniams modeliams neaktualus yra klausimas, ar vienoje kurioje alternuojančių konstrukcijų tiesioginių gramatinių funkcijų ir argumentų vaidmenų konfigūracija galėtų būti prototipiškesnė nei kitoje. Ar tai apskritai įmanoma objektyviai argumentuoti?

Baigiamosios pastabos

- (14) a. *Mama auna batukus vaikui.*
b. *Mama auna vaiką batukais.*
- (15) *Tėvas kala vinį plaktuku.*

A decorative graphic in the top-left corner consisting of a light green square partially overlapping a white rounded rectangle, and a dark blue horizontal bar extending across the top of the page.

Ačiū.